

ker so jih tako vzgojili neumni posli. Ako stariši sami nimajo časa, da bi varovali svoje otročiče, naj jih izročajo in zaupajo vsaj takim poslom, ki jih dobro poznajo, da so pametni. Nespametni, če tudi ne hudobni posli (pestunje i. dr.), večkrat otrokom pripovedujejo strašne povesti o strahovih in sploh take stvari, s katerimi otroke prestrašijo ter jim po tej poti jemljejo prihodnji mir in zadovoljnost. Ako je otrok napolnjen z raznimi domišljijami do strahov, se mu potem ta strah prav težko zatira. Učitelji in stariši imajo tedaj važno dolžnost, da otroke varujejo pred nepotrebnim strahom, in da strašljive otroke vestno nadzorujejo, modro poučujejo in skrbno opominjajo.

Drug strah je strah pred stvarmi, ki so nam resnično nevarne, recimo, strah pred hudim vremenom, pred derečimi živalimi i. dr. — Tudi ta je prevelik strah škodljiv in se mora pri otrocih modro gojiti. Če so stariši sami pri vsaki najmanjši nevarnosti bojazljivi in nepogumni, kako bi bili potem otroci nestrašljivi in pogumni? Stariši morajo otrokom z vzgledom kazati, da se ne bojé vsake nevarnosti ter da zaupajo na božjo pomoč in kolikor toliko na lastno zmožnost.

Nekateri otroci imajo tudi to slabo lastnost, da so pri tujih ljudeh preboječi in da se bojijo in tresejo pred vsakim, ki ga ne poznajo. Tako bojazljivost se mora pri otrocih zatirati; vendar je pa pri tem vzgojniku tudi treba paziti, da otroci ne postanejo preveč predrzni. Modri vzgojnik otroke vselej tako vzgoja, da se otroku, kar je mogoče, dolgo ohrani otroška narava t. j. nekako neprisiljeno in nepretirano, naravno vedéje. P.

Knjiga Slovenska.

Antiquam exquirite matrem.

P. Virgil. Aen. III. 96.

§. 1.

Jezik ali govor je najlepša, najdraža in najimenitnša dota med vsemi darovi, kar jih je prejel človek iz stvarnikove roke. Jezik druží človeku človeka, jezik mu glasi njegove misli in čuti, jezik ravna vеди in umetnijam pot po širocem svetu: na jezik se opira vsa človeška omika. Brez jezikove olike ni upati národove omike: „Jezik očistite peg, opilite gladko mu rujo!“

Jezik, ki ga kak narod govori, zove se njegov narodni ali materin jezik. Národni jezik ali materinščina je najzvestejše zrcalo narodovega duha in narodove omike. Materinščina naša je slovenščina.

§. 2.

Knjiga, književnost, slovstvo, slovesnost, pismenost, pismenstvo (literatura) je skupina znamenitih duševnih izdelkov v besedi, pismu in tisku. Književnost je sama po sebi ali leposlovna (pesniška), ktera kaže dobro, pravo in lepo v prijetni obliki ter mika in blaži človeku srce, ali znanstvena (učena), ktera bistri in olikuje razum ter so jej predmet razne vede. Po izvoru svojem je slovesnost ali národna, ktera vzhaja izmed prostega národa in se sporoča od roda do roda, ali umetna, ktera obsega duševne proizvode vzobraženih pisateljev. Národna slovesnost, kteri lastno blago so pesni, pravljice, pripovedke, basni, prislovice, zastavice itd., je verno zrcalo narodovega življenja, njegovega dejanja in nehanja.

§. 3.

Književna povéstnica ali slovstvena zgodovina je umetno pripovedovanje o knjigi ktereга koli národa. Vravnáva se po času ali kraju, po snovi ali črko-

pisju, po pisateljih ali tudi po rodovih. Slovstvena zgodovina kaže, kedaj se je slovstvo pričelo, kako je napredovalo, kako dospelo do sedanje svoje vstave in oblike. Zgodovina pojasnuje vsaktero vedo; tako tudi slovstvena zgodovina pojasnuje jezikovno vedo ali jezikoslovje.

Naša slovstvena zgodovina je slovénška. Mnogotere koristi daje nam njeno znanje. Ona kaže p. knjige in spise, zakaj in čemu so nastali in kolike so vrednosti, kaj je knjigo pospeševalo ali opoviralo, ktere državne razmere in cerkvene premembe. Ona našteva možé, kteri so pisali, dostikrat v stiskah, z velikim trudom, ter budi k spoštovanju, k preslavljanju in posnemanju, kar potem množi slovstvo. Tako se je na pr. o Cirilu in Metodu, o Vodniku itd. napisalo vsled tega že več, nego so spisali oni sami. Ona naznanja pravopise, ki so služili slovenski knjigi, njihovo dobo in veljavo; ti so na pr. Glagolica, Cirilica, Bohoričica, Dajnkovica, Metelčica, Gajevica.

Slovstvena zgodovina naša pojasnuje vzajemnost mej slovanskimi rodovi, kedaj in koliko so si zmenjevali pismenstvo, kedaj so se približevali drugi drugemu in kedaj odmikovali na pr. Čehi Slovencem, Slovenci Hrvatom itd., ter kedaj je prevladoval Nemcev vpliv. Književna povestnica nam razlaga razne oblike, prilike, prislovice, marsiktere izraze, kaj pomenijo, kam merijo; na pr. od kod rusnije ali rusizmi v glagoliških knjigah Jugoslovenov v Dalmaciji; ktere pomembe je Vodnikova „Ilirija oživljena“, Prešernova „Nova pisarija“, kam merijo njegovi „Seršeni“, Koseskega izraz: „Na bukve slovenske prisegal Burbón, njegova „Slovenija“ itd.

Ona nam odpira književni vrt, slovstveno polje, ter kaže, kje je že obdelano, kje je še prazno, kod so še ledine, kod naj se torej koplje, orje, sadí in seje; uči prav čislati sebe in svoje, varuje pristranosti in prazne domišljavosti, razodeva potrebe domačinov, naj i književnik ne brani drugim prosá, svoje pustivši vrabcem: „Kdor zaničuje se sam, podlaga je tujčevi péti“. Sploh vnema pametno ljubezen in spoštovanje do narodovega jezika in domačih reči, budí narodni ponos, kliče na delo, da se svetu pokaže lik domače navade in misli, kar vse poživlja in pospešuje slovstveno delovanje, in tako iz malega stvar naraste velika in slavna itd. itd.

§. 4.

Ker je beseda in po njej knjiga zrcalo národovega življenja, svita se v slovstvu, kako se je godilo narodu, kajti v tesni zvezi s cerkveno in državno zgodovino je književna povestnica njegova. — V sedanjem veku vzbujajo vprav Slovani občno pozornost. Pogled v nekdanjo zgodovino nam spričuje, da národi vstajajo, cvetejo, odcvetó in nekteri celó zginejo. — Za Ebrejci ali onstranskimi, vzhodnimi narodi so slovéli Grki, za Grki Rimljani, za Rimljani Germani (Nemci), in sedaj čuje se glas: Slovan gre na dan!

Živo in veselo gibanje se opazuje na njihovem književnem polju, ki ná-se obrača vže pozornost učenjakov malo da ne iz vseh znanih národov. Bodisi da se šteje Slovanov na svetu 94 milijonov (Rittich), bodisi 90 (Budilovič), bodisi le 86 (Slovanstvo 1873): istina je, da so z Romani in Germani tretji véliki narod evropski — Slovani. Prebivajo pa od morja do morja — ne le po Evropi, tudi po Aziji in Ameriki — tako, da je zopet istina, kar poje českoslovanski pesnik Kollár, da narodu slovan-skemu solnce nikdar ne zaíde. Kedar zabaja mu v Evropi, vzhaja mu v Ameriki.

Devetnajsto stoletje, pravijo, je slovansko, in res znati je, da nas večni Vladar kliče na svetovno pozorišče. „Pred vsim naj Bogu priporočujeta — ssv. Ciril in Metod — oni národ, ki po številu, mogočnosti in bogastvu ima največo veljavo. . . Po Božjem sklepu se kaže, da Slovanski národ je prihranjen za posebne namene“ („Eam in primis commendent Deo gentem, quae numero, potentia, opibusque maxime valet . . . quando-

quidem divino quodam consilio Slavorum genus ad singularia munera expectatum videtur^a.
Leo XIII. 5. jul. 1881) Jutro nam je napočilo v slovstvu, na slovstvenem polju, in —
jutranje solnce ne sije celi dan. Rana ura — zlata ura. V tem smislu*) poje vrli
Kollár:

„Rano Slovan, den Němci mají,
Anglicko poledne, Francouz svačky,
večer Vlach už a Hispani noc!“

Iz šole za šolo.

Kazalni uk.

Ptice po zimi.

Veliko ptic je jeseni šlo v gorkejšje kraje (recimo: lastovke, pénice, pastiríčice, kúkavica, žrjavi, sterki, pustolovke i. dr.). Vrabec, vrana, sraka, kos pa ostanejo tudi po zimi pri nas. Na zimo dobé bolj gosto, gorko pérje; vender pa je ubogim živalicam po zimi večkrat prav zeló mraz in zmrzujejo. Tudi po zimi ne dobé živeža. Kadar sneg vse zapade, pridejo ubogi ptički k hišam, k ljudem ter prosijo živeža. Mnogo jih pa tudi lakote pogine.

Pripovedovanje.

Bodi dobrotljiv!

Bila je prav mrzla, huda zima. Metka je pobirala krušne drobtine in skorjice, ki so na tla padle. Dvakrat na dan je šla na dvorišče in je nabrane drobtine in skorjice ptičkom potresala. Veselilo jo je, ko so ptički prileteli in radi urno pobirali, kar so na tleh dobili. Večkrat je dobro deklico v roke zeblo, toda dobro srce jo je greló in blažilo.

Ko oče Metko vidijo, kako ubogim ptičkam potresa živeža, jej reko: „Kaj delaš, ljuba Metka?“

Metka: Vse pokriva sneg in led; ubogi ptički ne morejo dobiti živeža; žalostni so in lačni; zatorej jim potresam živeža, dokler ga nikjer nimajo.

Oče: Prav, da delaš tako; pa vender ptičev je mnogo; ti moreš le nekaterim pomagati.

Metka: Naj vsi otroci storé tako kakor jaz, in mnogo ptičkov bode preskrbljenih, da ne bodo stradali in lakote umirali.

Oče: Dobro bi bilo, ako bi bilo tako; potem bi ne bilo béde in nadlog na svetu, in vsi ljudje bi bili srečni. Ljuba Metka, bodi vedno tako blaga in dobra in vedi, da da je Bogu zeló, zeló ljubo, če komu v sili pomagamo in mu težave lajšamo.

Učenje na pamet.

Ptice po zimi.

1. Pridi k oknu, ljuba mala!
Daj mi zrnice in drobtin!
Zemlja trda je kot skala,
Ni več kópnih cest, ravnin.	2. Glej, kako že omagujem,
Ves dan lakoto trpim,
V snegu, ledu premrazujem,
Komaj, reva še živim.
3. Pridi k oknu, ljuba mala!
Daj mi kruha, skorjico,
Bom vzpomladi ti vračala:
Pela hvalno pesmico.	

*) Der Gang oder die Tageszeiten der europaischen Literatur: Morgen haben die Slaven, Tag die Deutschen, Mittag die Engländer, Jausen die Franzosen, Abend die Italiener, Nacht die Spanier.